

Hacker Etiği İş Hayatına Yıkıcı Bir Yaklaşım

Hacker Etiği (İş Hayatına Yıkıcı Bir Yaklaşım)

Pekka Himanen

Kitabın Özgün Adı: The Hacker Ethic

Çev. Şebnem Kaptan

Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2005, 188 s.

ISBN 9789755394381

FERHAT BAKIR

Max Weber'in çok tartışılan eseri *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*'na sıklıkla atıfta bulunarak son yıllarda üzerine fazlaca konuşulan, yazılan *hacker*liğa ve *hacker*ların çalışma yapılarına dair açıklayıcı bir kitap *Hacker Etiği*. Felsefe profesörü Pekka Himanen, *The Information Age* adlı çalışmasıyla son yıllara damga vuran sosyolog Manuel Castells ve Linux programını kurarak siber dünyada bir efsane hâline gelen kırıcı Linus Torvalds; bilgi çağının bize uzak görünen bu kişileri hakkında derinlemesine bir analiz sunuyorlar. Kitabın giriş bölümünde Himanen, yazılanları kuramsal bir çerçevede okumak isteyenleri ve çağımızla ilgili bir ön okuma yapmak isteyenleri Castells'in son bölümdeki enformasyonculuk ve ağ toplumu kavramsallaştırması hak-

kındaki yazısına yönlendiriyor. Daha önce bahsettiğim üzere Castells, yazdıkları dünya çapında konuşulan ve

eserleri ciddiyetle incelenen bir sosyolog. Castells, gelişen bilgi teknolojileriyle birlikte yaşanan gelişmelerin dünyamızda köklü değişimler yaratıldığını belirtmektedir. Özetle kitabın bu bölümünde, yaşanan gelişmeler ışığında bir bilgi çağında yer aldığımız ve yaşadığımız çağa, enformasyonculuğun hâkim olduğu ifade edilmektedir. Castells, enformasyonculuğu, ağ toplumunun temelini oluşturan bir kavram olarak görür. Bu bağlamda, bir teknoloji paradigması olan enformasyonculuk, enformasyon toplumundan ayrı bir kavram olarak değerlendiriliyor. Çünkü tarihteki bütün toplumlar, bilginin çok değerli olduğu enformasyon toplumlarıydı. Diğer tarihî dönemlerden farklı olarak enformasyonculuk ise bilgi işlem teknolojileri etrafında başlayan; hacimsel, karmaşıklık ve hız açısından işlem kapasiteleri; yeniden birleştirme yetenekleri ve dağıtım esneklikleri bakımından farklı yeni bir teknoloji paradigması. Paradigma kavramını da bu noktada açıklamanın yararlı olduğu kanısındaım. Paradigma, Thomas Khun'un "bilginin bilimsel devrimler tarafından dönüştürülmesi" sürecini anlatırken kullandığı bir öneriydi. Paradigma değişimin standardını belirleyen kavramsal kalıp olarak kabaca tanımlanabilir. Geçmişten günümüze tarihsel bir akış içerisinde bu paradigmayı oluşturan kültürel, siyasal, askerî ve toplumsal (ki bunlar çoğu zaman birbirini etkileyen iç içe geçmiş kurumlardır) olaylar, durumlar gelişen teknolojik

gelişmelerle ilişkisi içerisinde ustaca işleniyor. Castells okuyucuya yaşanan gelişmeler ışığında günümüz koşullarını hazırlayan süreci boşluk bırakmayacak biçimde aktarıyor. Bütünlükçü bir perspektifle günümüzü sistemli bir biçimde açıklamaya koşulan Castells'in bu işi başarıyla yaptığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Her ne kadar eserin giriş bölümünde son kısma bir yönlendirme varsa da kitapta ilk bölüme "Hacker" sıfatıyla Linus Torvalds başlıyor. Linus Torvalds, bilgisayar programcılığı alanında büyük bir şöhrete sahip bir bilgisayar mühendisi. Linux işletim sistemi adıyla bilinen yazılımın kurucusu ve geliştiricisi. Ücretsiz olarak bu sistemi kullanıma açmış ve işletim sistemi üzerinde isteyen kişiye programı geliştirme ve değişim yapabilme imkânı veren kaynak kodlarını açık bırakmasıyla siber dünyada sahiplik konusunda çığır açmış bir isim kendisi. Linux işletim sisteminin günümüzde de ücretsiz ve açık kaynaklı olduğunu belirtmekte fayda var. Torvalds, kitapta çok kısa bir giriş yaparak *hacker*ların 3 ana motivasyon kaynağını Linux projesi özeline değinerek açıklamakla yetiniyor. Hatta bu üç motivasyona bir de isim vermiş: "Linus Yasası". Torvalds, bu üç dürtünün evrim gibi aşamaları olduğunu savunuyor. Torvalds'ın "Linus Yasası" olarak öne sürdüğü ve *hacker*lığın dürtüsü olarak gördüğü ilk basamaktaki aşama, "Hayatta Kalma" motivasyonudur ve bu aşama Torvalds'a göre sadece diğer yüksek sevi-

yedeki dürtüleri karşılamak için gerekli bir aşama şeklinde açıklanabilir. Ona göre diğer iki aşama (eğlence, toplumsal hayat) *hacker*lığın ana motivasyonlarını içerir. Bununla beraber *hacker*, hayatta kalabilme aşamasından diğer aşamalara geçebilmiş kişi olarak tanımlanıyor. Eğlence dürtüsü, kendi başına ilginç, cazip ve keyifli olan bir şeyle motive olarak açıklanmaktadır. “Toplumsal Hayat” ise kabul görme, bir çevreye ait olmayla ilgili bir kavramsallaştırma olarak karşımıza çıkıyor. Torvalds, bir anlamda *hacker*lar nasıl ve neden çalışır sorularına yanıt veriyor.

Kitabın ilk bölümünden sonra söz Himanen’e geçiyor. 3 bölümde Torvalds’ın *hacker*lığın güdüsüyle ilgili yazısı ve son kısımda ağ toplumunu kısaca özetleyen Castells arasında bir metin inşa ediyor. Kapitalizmin çalışma şartlarına atıfta bulunarak yeni bir çalışma disiplini ortaya koyuyor. Bunu yaparken Weber’in kapitalizmin yayılmasını sağlamaktan sorumlu tuttuğu “Protestan ahlakı” ile karşılaştırmalı bir kurgu içerisinde metni kaleme almış. Himanen’e göre Protestan ahlakı günümüzde hâlâ hâkim. Kitabın hemen her bölümünde bu anlayış sorgulanıyor Himanen tarafından. Ona ciddi bir alternatif olarak *hacker*ların geliştirdiğini düşündüğü yeni bir yaklaşımdan bahsediyor: *Hacker Etiği*. Yazara göre çalışmayı merkeze almış ve bütün hayatını buna göre kurgulayan Protestan ahlakına sahip insan yerine, artık çalışmayı bir ödev olarak görmeyen, saat çizelgesine ve planlı

çalışmaya karşı çıkan *hacker* çalışma etiği gelmeli. Burada şu eleştiriyi getirmek gerekir: Eğer Himanen haklı ise bugüne kadar bilimde ve iş dünyasında başarı getiren birçok projenin onun Protestan çalışma etiği diye eleştirdiği bu yapısal değerler bütünü içerisinde gerçekleşmediği mi düşünülmelidir? Birçok iş adamı, bilim insanı başarıya zamanını optimize ederek ve iş dışı zamanları da iş odaklı ayarlayarak varmış mıdır? Bu yolla iş organizasyonları başarıya ulaşmış ve hayatımızı kolaylaştıran icatlar ortaya çıkmamış mıdır? Kitapta özellikle düzenli çalışma fikrinin Protestan ahlakıyla insanların hayatlarına yerleştiği varsayımından hareketle bu durum sorgulanıyor ve eleştiriliyor. Bu sorgulama sonucunda pekâlâ başka birisi eleştirilen etik anlayışın insanı başarıya ulaştırdığını ve iş yaşamındaki doğruların bunların olduğu sonucunu çıkarabilir.

Diğer bir başlık olarak iş vakitleri hakkında kitapta *hacker*ların alışkanlıkları ve eğilimleri yeni bir alternatif olarak okuyucuya sunuluyor. Castells’in “zamanın sırasını bozma” dediği esnek çalışma saatleri *hacker*ların kullandıkları yöntem olarak okuyucunun karşısına çıkarılmaktadır. Yazarlara göre iş anlayışında belirgin farklılıklar vardır. *Hacker*lar iş odaklı çalışırlar, zaman onlar için önemli değildir. Birkaç gün aralıksız uyumadan çalışabilirler, aylarca hiçbir iş yapmayabilirler de. Bu onların yönümlüdür. İstedikleri zaman ara verme hürriyeti onların üretkenlikleri için ön

koşul gibi bir durumdur denilebilir. İş yaşamlarını, hayatlarının sadece bir bölümü olarak gören *hacker*ler düzenli ve saatli çalışma mantığına tümünden karşıdırlar. Himanen'in, Protestan ahlakını eski ve geçersiz olarak gördüğü açıkça okunabilmektedir. Himanen tarafından, kitabın birçok yerinde bu anlayışın yerine *hacker* çalışma etiğini alternatif olarak sunulmaktadır. Para konusunda da *hacker*ların farklı bir yerde durduğunu belirtiyor eserinde. Paranın iş konusunda insanlar için önemli bir itici güç olduğu aşikâr. Buna karşın, (bazı *hacker*ların farklı bir yol izlediği belirtilse de) paranın *hacker*lar tarafından amaçlarını gerçekleştirmek için sadece bir araç olarak görüldüğü üzerinde bir ortaklık söz konusu eserinde. Bill Gates'e bu anlamda büyük bir öfkenin olduğu dikkatlerden kaçmıyor.

Himanen, çalışma ve para etiğinin yanında *network* etiği olarak adlandırdığı kavramı (*netik* olarak kısaltmak kitapta tercih edilmiş) ekliyor. *Netik* ağ toplumunun içerisinde etkinlik ve duyarlılık değerleriyle tanımlanıyor onun tarafından. Özellikle *network* teknolojilerinin sağladığı imkânları somutlaştırmak anlamında Kosova Savaşı örneği kitabın en çarpıcı başlıklarından biri. Bilindiği üzere; Yugoslavya'da, ülkedeki Sırp çoğunluk özerklik isteyen Arnavut ağırlıklı Kosova bölgesinde etnik bir soykırıma girişmişti. Yugoslav medyası ise o günlerde olanları görmezden geliyor ve bu konuda gerçekleri gizliyordu. Bu noktada devreye NET ifade ve haber alma

özgürlüğünü sağlamak için çıktı. Ülkedeki bir kızın mail yoluyla verdiği bilgiler yayıldı. EFF'nin organizasyonu ile o ülkedeki haberlerin aktarılabilceği bir ağ kuruldu ve dünya bu vahşeti görebildi. Bu örnekten hareketle yeni teknolojilerin sağladığı olanakların insanlığın yararına kullanılması ve geliştirilmesi önemsenmektedir. Bu değerler bütününe *Netik* anlayışın gerekliliği de denilebilir.

Tüm bu bilgiler ışığında, *network*lerin oluşturduğu evrenin var olan eski etik değerler üzerinden okunamayacağı belirtiliyor Himanen tarafından. Yeni değerleri kendisi sıralamadan önce etikten ne anlaşılması gerektiği, netin gelişimindeki en önemli *hacker* enstitüsü olan "Internet Society" tanımıyla aktarılıyor: "İnternet kullanımında ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik ya da fikirler, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, soy veya diğer bir konum üzerinden ayrımcılık yapılmayacaktır." Himanen kitabın son bölümünde, *hacker*ların üzerinde uzlaşmış olmamalarına rağmen onun tarafından tespit edilen 7 *hacker* etiği değerini ilan ediyor. Bu 7 başlığın ilki ve esas değer 'tutku'dur. Bir anlamda *hacker*lığın itici gücü olarak görülen bu değer, onların eğlencesini ifade ediyor. İkinci değer *hacker*ların özgürlüğüdür. Zamanlarını ve emeklerini özgürce kullanabilme, onlar için değerli görülmektedir. Özellikle *hacker*lar için, paranın tek başına bir motivasyon kaynağı olmadığı; toplumsal değer ve açıklık gibi ilkelerle pa-

ranın bir anlam kazandığı ele alınıyor. Daha önce bahsettiğim üzere *hacker* camiası içinde bir yer edinmeye karşılık gelen toplumsal hayat ilkesi *hackerların* itici güçlerinden birisi olarak kabul ediliyor. Bununla birlikte *hackerların* sistemler üzerindeki gelişmeleri sağlamaları üzerindeki en büyük etken, ürettiklerini herkese açmaları olarak kabul ediliyor. Diğer değerler ise *Netik* altında anlatılmaya çalışılan etkinlik ve duyarlıktır. Etkinlik yazar tarafından; harekette sonsuz ifade özgürlüğü, bireysel bir hayat tarzının yaratılışını korumak için mahremiyet özgürlüğü ve kişinin aktif olarak tutkularının peşinde olması için edilgen bir kabullenışı reddetme özgürlüğü gibi gereksinimleri içerdiği şeklinde anlatılıyor. Duyarlık ise *hackerların* *networke* bağlanma konusunda diğerlerine yardım etmesi, başkalarına ilgi gösterme ve hayatta kalma sınırındakilere yardım etme olarak tanımlanıyor. Ve bu 6 değere; iş, para, *netik* düzeylerinde sahip olan bir *hackerın* sanal dünyada saygıdeğer bir konuma geleceği belirtilse de ancak son değer bu kişiyi kahraman kılaçağına inanılıyor. O değer yaratıcılık. Kişinin her defasında kendisini aşması ve dünyaya gerçek anlamda bir katkıda bulunması... Sonuç olarak Himanen, bu değerler bütünü ışığında iş yaşamına yeni bir yaklaşım geliştiriyor. Kitapla ilgili önemli noktalardan biri, günümüzde sıklıkla karşımıza çıkan *hacker* adlı kişileri, onların gözünden bakarak okuyabilmeye imkân vermesidir. Kitap, bu kişilerin çalışma anlayış-

larını, prensiplerini bu denli sistemli bir biçimde ve kuramsal bir altyapıyla sunma anlamında yeni medya alanında yazılmış önemli eserler arasına girmektedir. Kitabın kavramsal bir çerçevede olayları bu denli oturaklı bir biçimde ele alışı ve aktarışında Pekka Himanen'in rolü büyük. Himanen; Torvalds'ın ve "ağ toplumu" kavramsallaştırmasıyla günümüze ışık tutan Castells'in kitap içindeki yazıları arasında iyi bir köprü kurarak olayı bütünlükçü bir yapı içerisinde okuyucuya sunuyor. Bu bağlamda kitabın ağır yükünü onun sırtlandığı ifade edilebilir. Kitaba bir bütün olarak bakıldığında; *hackerların* bakış açısını anlayabilmek, onları tanıyabilmek için yararlanılacak bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Ayrıca günümüzde "Çalışmak" ve "İş" ile ilgili kabul gören birçok yapının, düşüncenin sorgulamasını yapması bakımından çok değerli bir eser. Bununla beraber, kitapta iş etik değerlerini eleştirilirken, salt eleştirinin ötesine geçilerek yerine alternatif etik değerler bütünü öneriliyor. Bu durum da ayrıca kayda değer. Fakat günümüz dünyasını, Protestan ahlakını eleştirirken aşırıya kaçıldığı da belirtilmelidir. Özellikle Himanen, Protestan ahlaki değerleri eleştirirken yerine koyduğu değerlerin en doğrusu olduğu varsayımından hareket ediyor. Bu olumsuzluğuna rağmen *Hacker Etiği*, yeni medya ve bilgi teknolojileri alanı için çok değerli ve temel bir eser olma niteliğinde. Yeni medya ve kırılcı kültüre ilgi duyanları da bilgilendirecek zengin bir kitap.